מנורת המאור — גדולה תורה

גדולה תורה שכל העוסק בה משמרתו מכל רע. כדגרסינן במדרש משלי אל תט ימין ושמאל הסר רגלך מרע. אמ' ר' יוסי הגלילי, הוי זהיר בדברי תורה שלא תטה ימין ושמאל מהן, הסר דרכך מדרכן של רשעים, מרע, שלא תלך בדרכי המינין. תאנא דבי ר' ישמעאל, אם פגע מנוול זה בך משכהו לבית המדרש, אם אבן נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנא' (ירמיהו כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע. ולעולם הוי מקשיב לתלמוד תורה, שנא' (משלי ה, א) בני לחכמתי הקשיבה, בשעה שאתה לומדן, לתבונתי הט אזנך, בשעה שאתה שומען, שאין לך שבח בעולם הזה גדול משבחה של תורה. כדגרסי' במדרש קהלת מאי הגדלתי מעשי וגו', עשיתי לי גנות ופרדסים, עשיתי לי ברכות מים, קניתי לי עבדים, כנסתי לי גם כסף וזהב. א"ר חייא, וכי אין הכתוב מודיענו אלא עושרו של שלמה, הא אינו מדבר אלא בדברי תורה. הגדלתי מעשי, הה"ד והלוחות מעשה אלהים המה. בניתי לי בתים, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. נטעתי לי כרמים, אלו שורות של תלמידי חכמים, שהן יושבין שורות שורות ככרם, כדתנן זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה בכרם ביבנה, וכי כרם היה שם, אלא תלמידי חכמים שיושבין שורות שורות ככרם. עשיתי לי גנות ופרדסים, אלו משניות גדולות, כגון משנתו של ר' חייא רבה ומשנתו של ר' אושעיא רבה ומשנתו של בר קפרא. ונטעתי בהם [עץ] כל פרי, זה התלמוד. להשקות, אלו תלמידי חכמים שהן לומדין. קניתי לי עבדים, זו נבואה, שנא' (יואל ג, ב) ועל העבדים והשפחות בימים ההם אשפוך את רוחי. ובני בית היה לי, זה רוח הקדש. גם מקנה, אלו הקרבנות. כנסתי לי גם כסף וזהב, אלו דברי תורה, הנחמדים מזהב ומפז רב. וסגולת מלכים, אלו דברי תורה, דכתיב בי מלכים ימלוכו. והמדינות, אלו תלמידי חכמים שמדיינין זה בזה בהלכה. ועוד גרסי' במדרש משלי אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. משל לשני בני אדם, אחד עני ואחד עשיר. והיה העשיר אומר לעני בכל יום, כמה נכסים יש לי, כמה גנות ופרדסים יש לי, כמה כסף וזהב יש לי. והיה העני משיבו ואומר לו, כל מה שקנית לעצמך קנית. לכך נאמר, אם חכמת בתורה כאלו אתה משמח להב"ה שנתן לך חכמה, שנא' (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, ולצת לבדך תשא ולא לאחרים. ואם למדת תורה אתה מתגדל בה, שנא' (במדבר כא, יח) וממדבר מתנה, אם אדם עושה עצמו כמדבר הזה שהוא רק מכל המעדנים, ניתנת לו מתנה, וכיון שניתנת לו מתנה נחליאל, פי' משפיל עצמו כנחל, וכיון שנחליאל נעשה ראש, שנא' (במדבר כא, יט) ומנחליאל במות. ואם הגיס דעתו הב"ה משפילו, שנאמר (במדבר כא, כ) ומבמות הגיא. ואם חזר בו, הב"ה מגביהו, שנא' (ישעיהו מ, ד) כל גיא ינשא.

גדולה תורה מכל כלי חמדה שבעולם. שכל כלי חמדה כל זמן שהן מתיישנין הם פוחתין, אבל דברי תורה כל זמן שהן מתיישנין הן משביחין, שנא' (איוב יב, יב) בישישים חכמה ואורך ימים תבונה. ואם אדם ישמר את התורה הוא משתמר, שנא' (שמות יט, ה) ושמרתם את בריתי, וכתי' (משלי ד,ו) אהביה ותצרך. וגרסי' במכילתא ושמרתם את בריתי, ר' אלעזר אומר זו ברית שבת, ר' עקיבא אומר זו ברית מילה. והייתם לי סגולה, שתהיו פנויים לי, ותהיו עסוקים בדברי תורה, ולא בדברים אחרים. ואם אינו יכול להתעסק בתורה כל היום כולו, די לו בשתי הלכות בשחרית ובשתי הלכות בערבית. ואל יאמר אדם, כבר עסקתי בתורה בבקר ודי לי, מה יתרון לי לעסוק בה בערב, אלא אם קרא בבקר ישנה בערב, לקיים מה שנא' (דברים ו, ז) ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשוכבך, שהוא הערב, ובקומך שהוא הבקר. ואם לא עשה כך,

אלא אמ' די לי בקריאת הבקר, עליו הכתו' אומר מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה. ר"ל אם יתפלל אדם בבקר צריך להתפלל בערב ולא יאמר די לי בתפלת הבקר, כך אם קרא בבקר ישנה בערב, שאם יאמר הואיל וקריתי בבקר למה אשנה בערב, אומרים לו, אם אתה אומ' שאינו ראוי לקרות בערב דברי תורה, גם תפלתו תועבה שהוא מתפלל בערב אחר שיתפלל בבקר. היה ר' יהושע אומר, שנה אדם שתי הלכות בשחרית ושתי הלכות בערבית, ועסק במלאכתו כל היום, מעלין עליו כאלו קיים את התורה.

גדולה תורה, שאינה מתחלפת בדבר אחר, ולא אפי' בדברי תורה. ר' שמעון אומר, משל לב' בני אדם שהיו עוסקין בפרקמטיא. אמרו, בואו ונחליף. נטל זה מה שביד זה. נמצא מה שביד זה אין ביד זה, ולא מה שביד זה ביד זה. אבל דברי תורה אינם כן. כיצד. שני תלמידי חכמים פגעו זה בזה. אחד שונה סדר מועד ואחד שונה סדר טהרות. אמרו, באו ונחליף. השנו זה את זה. נמצא ביד זה שנים וביד זה שנים.

גדולה תורה, שנקראת קדושה, שנא' (משלי ט, י) תחלת חכמה יראת ה' ודעת קדושים בינה. גדולה היא קדושתה, שאפילו מן הלחם ומן המים הוצרך משה רבינו ע"ה להתקדש ארבעים יום עד שקיבל את התורה, שנא' (שמות לד, כח) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה. והלא דברים קל וחומר, ומה אם הלחם והמים שהם טהורים נתקדש משה מהם ארבעים יום, אנו על אחת כמה וכמה שנתקדש לדברי תורה מכל טומאה, ושלא נעסוק ושלא נהגה בה במקום הטינופת.

גדולה תורה, שבזכותה ישראל נגאלין מידי אויביהם, שנא' (מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים, וכתוב בתריה, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. ועל ידי שנתעסקו ישראל במצרים בתורה ארבעה ימים נגאלו. ומנין שהן ארבעה ימים. שנא' (שמות יב, ג) דבר אל עדת בני ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, והן נגאלו בליל חמשה עשר. והלא דברים קל וחומר, ומה אבותינו, שלא נתעסקו במצרים בתורה אלא ארבעה ימים בלבד, זכו להגאל, העוסק בתורה כל ימיו על אחת כמה וכמה.

גדולה תורה, שהיא שלום וכל דרכיה שלום, שנא' (משלי ג, יז) דרכיה דרכי נועם כל נתיבותיה שלום. וגרסי' במדרש אתה כוננת מישרים, ישרות של עולם. יש לו לאדם דין עם חבירו, הוא נכנס עמו לדין, והן מקבלין עליהם מה שהדיין גוזר, מיד ועושה שלום עם חבירו, הוי אתה כוננת מישרים. אדם יוצא לדרך, וראה חמורו של שונאו רובץ תחת משאו, הולך ומסייעו, והוא אומר, כך עשה לי פלוני והייתי סבור שהוא שונאי, מיד נעשו שניהם אוהבים, ומי גרם להם, על ששמרו את התורה, שכתוב בה, כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו. הוי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. וגרסי' במסכת עירובין ירושלמי א"ר יהושע מפני מה מערבין בחצרות, מפני דרכי שלום. מעשה באשה אחת שהיתה שנואה לחבירתה. שלחה עירובה בידי בנה. נסבתיה וגפפתיה ונשקתיה. אתא [ואמר] קמיה אימיה. אמרה, כל כך הות רחימאת לי ולא ידענא. מתוך כך עשו שלום. ה"ד דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. נמצא שהתורה היא סבת השלום. וכל העוסק בתורה, הב"ה מדריך אותו על הדרך הטובה והישרה, ופורש עליו סוכת שלומו, ומציל אותו מכל רע, ושומר את נפשו מכל חטא, ושומר כל דרכיו וכל נתיבותיו, ושומר את פעמיו שלא יכשלו, שנא' (תהלים קיט, קסה) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

סליק פירקא.